

Intézményi szolgáltatásokról a külföldi hallgatók szemével - mitől lesz egy intézmény multikulturális? On institutional services from foreign students' perspective – What makes a higher educational institution multicultural?

E. BÖCSKEI¹, Z. BÁCS², B. KOVÁCS³, T. TARNÓCZI⁴, V. FENYVES⁵

¹Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem, Gazdaság- és Társadalomtudományi Kar, Üzleti Tudományok Intézet, dr.bocskei.elvira@gmail.com

²Debreceni Egyetem, Gazdaságtudományi Kar, Számviteli és Pénzügyi Intézet, bacs.zoltan@econ.unideb.hu

⁴Debreceni Egyetem, Gazdaságtudományi Kar, Számviteli és Pénzügyi Intézet, tarnoczi.tibor@econ.unideb.hu

⁵Debreceni Egyetem, Gazdaságtudományi Kar, Számviteli és Pénzügyi Intézet, fenyves.veronika@econ.unideb.hu

Absztrakt. A felsőoktatás valamennyi nemzet, így a magyar gazdaság versenyképessége szempontjából is kiemelkedő jelentőséggel bír, így a jövőre vonatkozóan meghatározónak tartottuk, hogy a hazánkban tanulmányokat folytató külföldi hallgatói mobilitást feltérképezzük. A hazánkat jellemző demográfiai hullámvölgy ma már a felsőoktatásban is érezteti hatását, így az intézmények működésének és fenntarthatóságának a szempontjából kiemelt jelentősége van nemzetköziesedésének. Ma már nem mehetünk el szó nélkül amellett, hogy a hazai felsőoktatási intézmények számára létkérdés – és a jövőre vonatkozóan ez a folyamat csak tovább erősödhet – , hogy a csökkenő hazai keresletet mennyiben tudják mérsékelni azzal, ha műhelyeiket vonzóvá teszik a külföldi hallgatók, kutatók számára.

Abstract. Higher education is of the utmost importance in terms of the competitiveness of every nation, including the Hungarian economy, therefore it is considered determinant for the future to survey student mobility of foreign students pursuing their studies in Hungary. Demographic decline that is characteristic to Hungary, already makes its influence felt in higher education, therefore internationalisation of institutions is of essential importance in terms of their operation and sustainability. Currently, it cannot remain unmentioned that it is a question of vital importance for domestic higher education institutions – and this process might only be further strengthened in the future – how they are able to compensate declining domestic demand by making their workshops attractive to foreign students and researchers.

Bevezetés

Hazai viszonylatban a Bolognai folyamat bevezetésekor a mobilitásban rejlő lehetőségek ugyan már a fókuszpontba kerültek, azonban ebben az időszakban a hazai felsőoktatási intézmények a nemzetközi

mobilitásra nem forrás-kiegészítő¹ tevékenységként tekintettek. A magyar felsőoktatási intézmények hallgatói létszámát az 1990-as évektől 2005-ig egy dinamikus növekedés jellemezte (KSH adatbázisa alapján)² majd ezt követően a demográfiai hullámvölgy következtében az intézmények működésének és fenntarthatóságának a szempontjából is előtérbe került a nemzetköziesedés.³ A nemzetközi felsőoktatásba való bekapcsolódástól elsősorban a csökkenő hazai kereslet következtében felszabaduló kapacitások jobb kihasználását, és ez által a forráshiány mérséklését várták és várják a jövőben is.⁴ A megváltozott társadalmi, kulturális környezethez dinamikusabban alkalmazkodó intézmények (országok) azok, akik nem csak kihívásként, de komoly lehetőségként élik meg a piaci versenyt. A hosszabb távon fenntartható sikerhez ma már nem elég, hogy a felsőoktatási intézmények angol nyelven kínálják kurzusaikat. Meg kell teremteni azt a multikulturális környezetet, amely vonzóvá teszi az országot, és ez által az intézményt is. A hétköznapi szolgáltatások valamennyi területén biztosítani kell a gondtalan kommunikáció lehetőségét, továbbá a tanulás és a kutatói munka mellett jogos elvárásként jelenik meg a multikulturális környezet megteremtése.

1. Kutatás módszertana

A primer kutatás⁵ 2016. évben kezdődött, amely során először a Magyarországon tanulmányokat folytató külföldi hallgatókra vonatkozóan statisztikai elemzéseket végeztünk. Kutatásunk célja az volt, hogy első körben, valamennyi képzési területre kiterjedő adatsorokkal bemutassuk a befelé irányuló hallgatói mobilitás alakulását.

Ezt követően kutatásunk második fázisaként kérdőíves felmérést végeztünk. A kérdőíves kutatás célja az volt, hogy mind a keresleti, mind a kínálati oldalon feltárásra kerüljenek azok a lehetőségek, amelyek alapján a hazájukon kívül tanulmányokat folytatni kívánó fiatalok Magyarországot, mint lehetséges célországot jelölik meg.

A Magyarországon tanulmányokat folytató külföldi hallgatók közül összesen 3.042 fő töltötte ki a kérdőívet. Az adattisztítást követően a kérdőívek 86 százaléka került feldolgozásra, így összesen 2.616 db kérdőív került a mintába, amelyek közül a részképzésre vonatkozóan 1.165 db, míg a teljes képzésre vonatkozóan 1.451 db került feldolgozásra. A kérdőív összesen öt nyelven volt elérhető, angol, német, portugál, spanyol és magyar nyelven. Módszertani szempontból fontosnak tartjuk kiemelni, hogy külön vizsgáltuk a teljes képzésben (diploma megszerzése érdekében) és a

---

¹ Külön hangsúlyoznánk, hogy nem is ez a Bolognai folyamat célja[2]

² https://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_eves/i_zoi007a.html;

³ Itt jegyeznénk meg, hogy már 2004-ben az OECD négy kulcsterületet jelölt meg, a felsőoktatás nemzetköziesedésének mozgatórugójául (a kölcsönös megértés és együttműködés előmozdítását az interkulturális lehetőségek felértékelődése révén; a migrációban rejlő potenciális lehetőségek kihasználását; a külföldi hallgatók bevétel-generáló képességét; továbbá a kevésbé fejlett országok – kihasználva a nemzetközi színteret –, fiataljaikat neves nyugati felsőoktatási intézményekben taníttatják) (1).

⁴ A Bolognai folyamat bevezetésekor Mészáros Tamás (2007) már említést tett erre vonatkozóan, megemlítve, hogy már nem csak a hazai, de a nemzetközi piac feltérképezése is szükségessé válik (3).

⁵ A részképzés esetében a kérdőív négy nagy témakört érintett, így a teljes képzésben részt vevők kérdőívvel 80 százalékos egyezőséget mutatott. Az eltérés az oktatásszervezésre és a képzésre vonatkozó nyolc témakörre vonatkozik, ez volt az a témakör, amely – a részképzés esetén – egyrészt beépült a második és negyedik részbe, másrészt a nem releváns kérdések (pl. költségtérítésre vonatkozó) kikerültek.

részképzésben tanulmányokat folytató külföldi hallgatókat⁶. Kutatásunk kezdetekor azzal a feltételezéssel éltünk, hogy e két hallgatói kör eltérő motivációval érkezik hazánkba, így részükre külön kérdőívet készítettünk.

2. A teljes képzésben részt vevők esetében az intézményi szolgáltatásokkal való elégedettség vizsgálata

A teljes képzésben részt vevők esetében a kérdőív öt nagy témakört érintett, amely felmérés keretében arra kerestük a választ, hogy:

- mely tényezők játszottak szerepet abban, hogy a külföldi hallgató hazáján kívül folytasson tanulmányokat (mikor döntött a külföldi tanulás mellett, információk forrása, melyek voltak azok a tényezők, amelyek befolyásolták az ország, intézmény választását stb.).
- a választott képzéssel, továbbá az oktatásszervezéssel mennyiben elégedett, továbbá a képzés befejezését követően melyek a jövőbeni tervei.
- a képzési, megélhetési költségek alakulására vonatkozó milyen előzetes információkkal rendelkezett, melyek voltak a finanszírozás forrásai. Hogyan alakultak a megélhetési költségei. A képzési, megélhetési költségek várható megtérülése. Szabadidő, tanulás aránya, szabadidő eltöltésének lehetőségei.
- mennyiben elégedett az intézményi szolgáltatásokkal (technikai felszereltséggel, oktatótermek felszereltségével, könyvtári szolgáltatással, intézményi programokkal, ALUMNI rendszerrel).

Jelen cikkben – terjedelmi korlátokra való tekintettel – az intézményi szolgáltatásokkal való elégedettség vizsgálatára térünk ki. E témakörön belül az alábbi területeket érintettük:

- az intézmény honlapjára vonatkozó információk;
- oktatásszervezésre vonatkozó információk (tanulmányi ügyintézés, órarend, kurzus meghirdetése);
- tanulmányokkal kapcsolatos információk (szaktájékoztatók, felvételi információk, ösztöndíj lehetőségek, képzés költsége);
- tudományos háttér, nemzetközi együttműködések;
- a felsőoktatási intézmény technikai felszereltsége;
- oktatótermek felszereltsége;
- a felsőfokú intézmény büférére, éttermére vonatkozó információk;
- intézményi könyvtárra vonatkozó információk;
- sportolási lehetőségek;

---

⁶Jelen tanulmányban a teljes képzésben részt vevő külföldi hallgatók elégedettség vizsgálatának eredményei kerülnek ismertetésre. A teljes kutatás kiterjedt mind a teljes, mind a részképzésben (előkészítő tanulmányokat folytatók, a részismeret megszerzésére irányuló, továbbá a vendéghallgatói és a nemzetközi program keretében) tanulmányokat folytatókra. A teljes és részképzésben tanulmányokat folytatók meghatározása a nemzeti felsőoktatási törvény definiálja (Felsőoktatási Információs Rendszer (FIR) füzetek 12; és a 2011. évi CCIV. törvény a nemzeti felsőoktatásról 42. § (1, 2), és 80.§ (5). [4]

- intézményi programok (tudományos és szórakoztató programok, azok gyakorisága);
- intézményi kollégiumra vonatkozó információk (ár-érték arány, felszereltsége, nyugodt tanulás lehetősége, tisztasága, portai szolgálat, kollégiumi tanárok segítőkészsége);
- a képzést befejezését követően a kapcsolattartás lehetséges módjai (ALUMNI, facebook, twitter stb.);
- az ALUMNI rendszerrel kapcsolatos elvárások (intézményi programokról információ, nyári egyetemről, tudományos konferenciákról, munkalehetőségekről).

2.1. Intézményi honlap

Az intézményi szolgáltatásokra vonatkozó információkat elsőként témakörönként elemezzük.

Az első nagy témakör a *honlap informatív jellegére* kérdezett rá, arra, hogy mind az intézményi információk, mind a tanulmányokkal, mind pedig a tudományos háttér, és a nemzetközi együttműködések tekintetében mennyiben voltak az anyagok elérhetőek, áttekinthetőek, és relevánsak.

INTÉZMÉNYI HONLAP	Kiváló (%)	Jó (%)	Közepes (%)	Gyenge (%)	Nem releváns (%)
INTÉZMÉNYI INFORMÁCIÓK					
nemzetközi referens elérhetősége	35,6	31,9	18,8	8,1	5,6
kollégiumi lehetőség	18,2	23,3	21,9	14,3	22,3
egyéb szállás lehetőség	13,4	23,2	26,0	16,9	20,5
megélhetési költségek	13,0	28,9	29,8	15,1	13,2

1. táblázat: Intézményi honlapon levő információkkal való elégedettség vizsgálata – intézményi információk

Forrás: Saját adatbázis SPSS-es feldolgozása (kitöltött kérdőív alapján)

A honlap, mint meghatározó információforrás a *nemzetközi referens elérhetősége tekintetében jól informálta* a hallgatók több mint felét.

A *megélhetési költség terén nyújtott információval viszont kevésbé voltak elégedettek*, a válaszadók egyharmada csak közepesre minősítette.

Az egyes tételek esetében igen magas százalékos értéket mutatnak a *nem releváns tételek* (kollégium, egyéb szállás, költségtérítés stb). Ezek elsősorban abból adódtak, hogy a mintába került hallgatói kört nem, vagy csak kis százalékát érinti, amely a válaszokban is visszatükröződött.

INTÉZMÉNYI HONLAP	Kiváló (%)	Jó (%)	Közepes (%)	Gyenge (%)	Nem releváns (%)
TANULMÁNYOKKAL KAPCSOLATOS INFORMÁCIÓK					
szaktájékoztató	28,5	38,4	23,8	6,7	2,6
tantárgyak/kurzusok részletes leírása, kreditértéke	28,7	33,2	22,7	11,3	4,1
felvételi információ	33,9	37,5	19,8	7,0	1,8
ösztöndíj lehetőségek	19,1	21,2	23,9	17,0	18,8
képzés költsége	30,3	31,0	23,0	9,2	6,5
költségtérítési kedvezmények	13,9	20,6	30,4	16,6	18,5

2. táblázat: *Intézményi honlapon levő információkkal való elégedettség vizsgálata –tanulmányokkal kapcsolatos információk*

Forrás: Saját adatbázis SPSS-es feldolgozása (kitöltött kérdőív alapján)

A tanulmányokkal kapcsolatosan elsősorban a jó értékek domináltak, míg a tudományos háttér és nemzetközi kapcsolatok gyengébb, közepes minősítést kapott.

INTÉZMÉNYI HONLAP	Kiváló (%)	Jó (%)	Közepes (%)	Gyenge (%)	Nem releváns (%)
TUDOMÁNYOS HÁTTÉR – NEMZETKÖZI EGYÜTTMŰKÖDÉSEK					
nemzetközi partnerintézményekkel való kapcsolat	17,2	26,2	28,4	15,7	12,5
nemzetközi kutatások (együttműködések)	15,1	27,8	29,7	13,4	14,0
kutatási eredmények ismertetése (publikációk)	14,1	26,7	30,6	14,3	14,3
konferenciákról tájékoztatás	13,2	25,3	29,7	17,6	14,2
HONLAPON LEVŐ INFORMÁCIÓK NAPRAKÉSZSÉGE, RELEVÁNCIÁJA	18,5	31,1	27,5	15,1	7,8
HONLAP ÁTTEKINTHETŐSÉGE	21,2	31,4	26,1	14,5	6,8

3. táblázat: *Intézményi honlapon levő információkkal való elégedettség vizsgálata - tudományos háttér*

Forrás: Saját adatbázis SPSS-es feldolgozása (kitöltött kérdőív alapján)

Összességében elmondható, hogy a honlap naprakészége, relevanciája és áttekinthetősége terén erős közepesnek értékelhető. A gyenge minősítést adók százalékos aránya igen közeli értéket mutat a kiváló minősítéssel. Az intézmények egyik legsürgetőbb feladatai közé kell, hogy tartozzon, a honlap informatív szerepének növelése.

2.2. Intézmény technikai felszereltsége, szolgáltatások minősége

INTÉZMÉNY TECHNIKAI FELSZERELTSÉGE, SZOLGÁLTATÁSOK MINŐSÉGE	Kiváló (%)	Jó (%)	Közepes (%)	Gyenge (%)	Nem releván s (%)
FELSŐFOKÚ INTÉZMÉNYRE VONATKOZÓ INFORMÁCIÓK					
hallgatói számítógépek gyorsasága (minősége)	19,0	31,1	25,3	14,2	10,4
internetelési lehetőség	25,8	28,8	21,1	16,6	7,7
nyomtatási lehetőség	20,8	25,9	22,7	17,4	13,2
nyomtatás ára	20,9	25,8	23,4	16,3	13,6
fénymásolási lehetőség	21,9	26,4	23,5	14,7	13,5
fénymásolás ára	21,9	25,5	23,3	14,9	14,4

4. táblázat: Intézmény technikai felszereltsége – intézményi szinten
 Forrás: Saját adatbázis SPSS-es feldolgozása (kitöltött kérdőív alapján)

A felsőfokú intézmények számítógépparkját és az internetelési lehetőségeket a *hallgatók közel 50 százaléka kiválónak és jónak minősítette*. A nyomtatás és fénymásolási lehetőségek kielégítik a hallgatók igényeit, a válaszadók több mint fele legalább jó minősítésűre értékelte.

INTÉZMÉNY TECHNIKAI FELSZERELTSÉGE, SZOLGÁLTATÁSOK MINŐSÉGE	Kiváló (%)	Jó (%)	Közepes (%)	Gyenge (%)	Nem releván s (%)
OKTATÓTERMEKRE VONATKOZÓ INFORMÁCIÓK					
felszereltsége (székek, padok kényelme)	20,8	32,7	25,9	15,8	4,8
technikai eszközök (projektor, tábla stb.)	29,3	35,7	21,4	10,6	3,0
laboratóriumok, szaktermek, stúdiók	25,7	32,8	23,0	12,8	5,7
tisztasága	40,1	34,6	16,2	6,6	2,5

5. táblázat: Intézmény technikai felszereltsége – oktatótermek
 Forrás: Saját adatbázis SPSS-es feldolgozása (kitöltött kérdőív alapján)

Az oktatótermek technikai felszereltsége, a szaktermek, és azok tisztaság igen kedvező.

INTÉZMÉNY TECHNIKAI FELSZERELTSÉGE, SZOLGÁLTATÁSOK MINŐSÉGE	Kiváló (%)	Jó (%)	Közepes (%)	Gyenge (%)	Nem releváns (%)
KÖNYVTÁRRÁ VONATKOZÓ INFORMÁCIÓK					
nyitva tartása	31,8	30,5	19,0	10,6	8,1
könyvtári személyzet segítőkészsége	33,6	30,7	20,2	9,0	6,5
könyvtári könyvek elérhetősége, kölcsönözhetősége	26,5	33,0	23,8	9,4	7,3
könyvtárban elhelyezett hallgatói számítógépek gyorsasága	24,6	29,5	24,3	11,5	10,1
internetelési lehetőség	30,8	30,6	20,0	10,0	8,6
nyomtatási lehetőség	20,8	27,2	23,1	12,3	16,6
fénymásolási lehetőség	19,7	29,4	22,1	12,1	16,7

6. táblázat: Intézmény technikai felszereltsége – könyvtár

Forrás: Saját adatbázis SPSS-es feldolgozása (kitöltött kérdőív alapján)

A könyvtári szolgáltatások – hasonlóan az oktatótermek technikai felszereltségéhez – magas minősítést kaptak, a legmagasabb igényeket is kielégítik.

INTÉZMÉNYI KOLLÉGIUM	Kiváló (%)	Jó (%)	Közepes (%)	Gyenge (%)	Nem releváns (%)
ár-érték arány (kollégiumi díj és a szolgáltatások színvonala)	17,5	27,8	25,1	11,0	18,6
felszereltsége	19,1	26,5	26,8	11,9	15,7
nyugodt tanulási légkör biztosítása	18,8	29,7	23,1	12,7	15,7
nyugodt pihenés biztosítása	18,4	29,8	26,5	9,2	16,1
tisztasága (közösségi helyiségek)	19,7	30,9	23,3	10,7	15,4
portai szolgálat segítőkészsége	24,1	27,0	24,5	10,0	14,4

7. táblázat: Intézmény technikai felszereltsége – kollégium

Forrás: Saját adatbázis SPSS-es feldolgozása (kitöltött kérdőív alapján)

A kollégiumi szolgáltatásokat a teljes képzésben részt vevők gyengébbre értékelték, mint a részképzésben tanulók. Ennek okai között elsősorban azt vélelmezzük, hogy a teljes képzésben részt vevők több időt töltenek tanulással, más motivációs tényezőkkal érkeznek. Másrészt a teljes képzésben részt vevők jelentősen hosszabb időt töltenek az intézményben, a szolgáltatásokat is többször veszik igénybe, így érthető a kritikussabb megnyilvánulás.

A hallgatók több mint 50 százaléka jóra és közepesre minősítette a kollégiumi szolgáltatást, és kifejezetten gyengére „csak” 10-12 százalékuk értékelt. A válaszadók 15 százaléka számára nem volt releváns a kérdés, ugyanis vélelmezhető, hogy ők azok, akik nem intézményi kollégiumban, hanem bérelt ingatlanban laknak.

INTÉZMÉNY TECHNIKAI FELSZERELTSÉGE, SZOLGÁLTATÁSOK MINŐSÉGE	Kiváló (%)	Jó (%)	Közepes (%)	Gyenge (%)	Nem releváns (%)
FELSŐFOKÚ INTÉZMÉNY EGYÉBSZOLGÁLTATÁSAI					
ÉTTEREM nyitva tartása	20,2	35,8	24,0	11,7	8,3
éttermi alkalmazottak segítőkészsége	27,4	33,0	22,7	10,8	6,1
étterem választéka (menü, minősége stb.)	17,5	26,3	28,5	15,9	11,8
étterem árszínvonala	20,4	33,7	26,8	11,7	7,4
étterem tisztasága	31,4	39,5	19,3	5,5	4,3

8. táblázat: Intézmény technikai felszereltsége – étterem

Forrás: Saját adatbázis SPSS-es feldolgozása (kitöltött kérdőív alapján)

A felsőfokú intézmény egyéb szolgáltatásai között az étterem és a büfé nyitva tartására, választékára is rákérdeztünk. Fontosnak tartottuk a hallgatók véleményét e szolgáltatások vonatkozásában is, ugyanis a hallgatók komfortérzetét nagymértékben befolyásolhatják azok minősége. A hallgatók több mint 80 százaléka legalább közepesre minősítette, így annak ellenére, hogy e szolgáltatás még tartogat további fejlődési lehetőségeket, összességében a hallgatói igényeket jól kielégíti.

2.3. Intézményi sportolási feltételek

INTÉZMÉNYI SPORTOLÁSI LEHETŐSÉGEK	Kiváló (%)	Jó (%)	Közepes (%)	Gyenge (%)	Nem releváns (%)
sportolási lehetőségek választéka	19,7	26,4	22,6	12,5	18,8
tornaterem (konditerem) felszereltsége	14,6	23,1	25,2	14,5	22,6
tornaterem (konditerem) nyitva tartása	17,1	24,1	25,3	11,2	22,3
személyzet segítőkészsége	18,9	24,0	25,8	9,3	22,0

9. táblázat: Intézményi sportolási feltételekkel való elégedettség

Forrás: Saját adatbázis SPSS-es feldolgozása (kitöltött kérdőív alapján)

Az intézményi szolgáltatások minősítésekor a sportolási lehetőségeket a hallgatóknak csak közel 25 százaléka értékelte jónak, és több mint 25 százalékuk közepesnek ítélte. Viszonylag magas azon válaszadók köre, akik számára nem relevánsak az intézményi sportolási feltételek.

Annak ellenére, hogy számos szubjektív tényezőt tartalmaz, a szolgáltatások közül ez az a terület, amelyre a továbbiakban érdemes kiemelt figyelmet fordítani.

Egyrészt érdemes felülvizsgálni a sportolási lehetőségeket, a feltételeket, és azok esetleges gyengeségeit.

Másrészt viszonylag magas a nem releváns válaszadók száma. A magas nem releváns értékek abból is adódhatnak, hogy a hallgatók olyan sportolási lehetőséget választanak, amelynek feltételei az intézményben nem, de az adott egyetemi városban adottak. Valamennyi egyetemi városban tornacsarnokok, futópályák, uszodák, edzőtermek széles választéka várja a sportolni vágyókat.

2.4. Intézményi programok, rendezvények

INTÉZMÉNYI PROGRAMOK, RENDEZVÉNYEK	Kiváló (%)	Jó (%)	Közepes (%)	Gyenge (%)	Nem releváns (%)
TUDOMÁNYOS PROGRAMOK, RENDEZVÉNYEK					
tudományos programok gyakorisága	16,1	30,6	33,1	11,6	8,6
tudományos programok színvonala	21,2	33,9	27,7	8,5	8,7
nyelvtanfolyamok (nyelvi kurzusok)	15,3	31,1	28,8	12,1	12,7
nyelvtanfolyamok ára	12,5	22,2	29,8	15,5	20,0
SZÓRAKOZTATÓ PROGRAMOK					
szórakoztató programok gyakorisága	11,6	26,9	32,0	16,0	13,5
szórakoztató programok színvonala	12,9	30,1	30,7	12,7	13,6
fizetős rendezvények ár-érték aránya	14,4	28,0	32,9	11,0	13,7

10. táblázat: Tudományos és szórakoztató programokkal való elégedettség vizsgálata

Forrás: Saját adatbázis SPSS-es feldolgozása (kitöltött kérdőív alapján)

A tudományos programokat a hallgatók több mint felel közepesre és jóra értékelték. Viszonylag kevesen értékelték kiválóra, különösen igaz ez a tudományos programok gyakoriságát illetően. Ez a visszajelzés fontos információt szolgáltat a felsőfokú intézmények számára, amely szerint a hallgatók igényelnék a tudományos rendezvényeken való gyakoribb részvételi lehetőséget.

A szórakoztató programok tekintetében a nagy egyetemi városok előnye vitathatatlan. A közepes és gyengébb minősítéssel a kisebb vidéki városokban tanulmányokat folytatók éltek, míg a nagy egyetemi városokban levő hallgatók többnyire jó és kiváló értékelést adtak.

Az oktatás és képzés mellett a szabadidő még tartalmasabb eltöltésére kiemelten figyelni kell, amely egyrészt megnyílvánulhat a hallgatók elvárásainak feltérképezésével, továbbá a megfelelő információs csatornák még jobb kihasználásával. Mindezek ismeretében a jövőben még több tartalmas program szervezésére nyílnak lehetőségek.

3. Klaszterek

3.1. Klaszterstruktúra – az intézményi szolgáltatásokkal való elégedettség vizsgálata

Iteration History ^a				
Iteration	Change in Cluster Centers			
	1	2	3	4
1	8,010	9,024	11,389	11,000
2	,630	,637	,819	,939
3	,408	,296	,456	,542
4	,305	,222	,381	,290
5	,285	,180	,318	,226
6	,240	,129	,281	,086
7	,155	,177	,215	,061
8	,143	,075	,171	,124
9	,119	,063	,147	,084
10	,095	,078	,118	,041
11	,068	,099	,108	,076
12	,088	,092	,133	,059
13	,076	,104	,144	,117
14	,051	,053	,101	,134
15	,047	,034	,056	,056
16	,023	0,000	,018	0,000
17	0,000	0,000	,013	,025
18	0,000	0,000	0,000	0,000

11. táblázat: ITERATION HISTORY

a. Convergence achieved due to no or small change in cluster centers. The maximum absolute coordinate change for any center is ,000. The current iteration is 18. The minimum distance between initial centers is 18,439.

Forrás: Saját adatbázis SPSS-es feldolgozása (kitöltött kérdőív alapján)

A klaszterstruktúrát K-means klaszterezési eljárással hoztuk létre, és 18 iterálást követően alakult ki a végleges klaszterstruktúra. A stabil klaszterstruktúrát megvizsgáltuk, hogy nem keletkeztek-e üres klaszterek, a klaszterek elegendő számosságúak-e? Pairwise⁷ módban futtattuk a klaszteranalízist, így minden válaszadó bekerült valamelyik klaszterbe. Az iterálást követően 4 klasztert különböztettünk meg (lásd 1-2 sz melléklet).

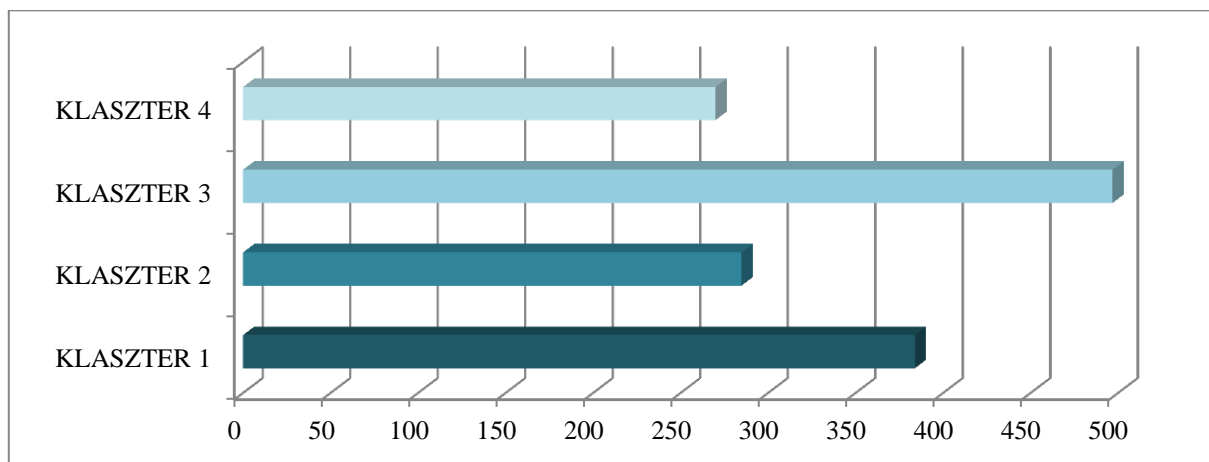
⁷ Pairwise módszer: Klaszterelemzés esetén a hiányzó adatokat a program a hozzá legközelebb eső klaszterbe sorolja.

Number of Cases in each Cluster		
Cluster	1	384,000
	2	285,000
	3	497,000
	4	270,000
Valid		1 436,000
Missing		15,000

12. táblázat: NUMBER OF CASES IN EACH (4 KLASZTER)

Forrás: Saját adatbázis SPSS-es feldolgozása (kitöltött kérdőív alapján)

Az elemzéshez tartozó ANOVA táblázat mutatja (lásd 1. sz melléklet), hogy modellünk szignifikáns. A klaszterképző változóra lefuttatott egy-utas variancia-analízisünkhöz tartozó F-próba szignifikáns, a klaszterközpontok szignifikánsan különböznek.

1. ábra: Klaszterek (válaszadók száma)

Forrás: Saját adatbázis SPSS-es feldolgozása (kitöltött kérdőív alapján)

Három kiemelt szolgáltatás alapján különböztettük meg a klasztereket:

- a honlap információtartalma, relevanciája és áttekinthetősége;
- a szolgáltatásokkal való elégedettség, így az intézmény technikai felszereltségével, az oktatótermekkel, a könyvtárral, az étteremmel, a sportolási lehetőségekkel, és a kollégiumi szolgáltatásokkal való elégedettség;
- a tudományos programokkal, szórakoztató rendezvényekkel való elégedettség

KLASZTER 1 csoportba a válaszadók 27 százaléka (384 fő) tartozik, ők azok, akik **elégedettek**

KLASZTER 2 csoportba a válaszadók 20 százaléka (285 fő) tartozik, ők azok, akik **nem elégedettek**.

KLASZTER 3 csoportba a válaszadók 35 százaléka (497 fő) tartozik, ők azok, akik **kevésbé elégedettek**, de a **szolgáltatásokkal elégedettek**.

KLASZTER 4 csoportba a válaszadók 18 százaléka (270 fő) tartozik, ők azok, akik szintén **kevésbé elégedettek, de a honlappal igen**.

Megnevezés	KLASZTEREK – ELÉGEDETTSÉG FORMÁI				Összesen
	KLASZTER 1	KLASZTER 2	KLASZTER 3	KLASZTER 4	
HONLAP INFORM.					100%
ELÉGEDETT	✓			✓	45%
KEVÉSBÉ ELÉGEDETT			X?		35%
NEM ELÉGEDETT		X			20%
SZOLGÁLTATÁSOK					100%
ELÉGEDETT	✓		✓		62%
KEVÉSBÉ ELÉGEDETT				X?	18%
NEM ELÉGEDETT		X			20%
TUDOMÁNYOS PROG.					100%
ELÉGEDETT	✓				27%
KEVÉSBÉ ELÉGEDETT			X?	X?	53%
NEM ELÉGEDETT		X			20%
ÖSSZESEN (%):	27%	20%	35%	18%	100%

13. táblázat: Klaszterek – elégedettség formái

Forrás: Saját adatbázis SPSS-es feldolgozása (kitöltött kérdőív alapján)

Összességében a három kiemelt szolgáltatást vizsgálva az alábbi eredményeket kapjuk:

- a honlap információtartalmával, relevanciájával és áttekinthetőségével való elégedettség 45 százalékos;
- a szolgáltatásokkal való elégedettség (az oktatótermekkel, a könyvtárral, az étteremmel, a sportolási lehetőségekkel, és a kollégiumi szolgáltatásokkal) 62 százalékos;
- a tudományos és szórakoztató programokkal, rendezvényekkel való elégedettség 27 százalékos.

A honlap információtartalmának 45 százalékos elégedettségét a jövőre vonatkozóan még tovább kell javítani. A felsőoktatási intézmények érdeke, hogy mind az általános, mind pedig a tanulmányokkal kapcsolatos tájékoztatók, tudományos és nemzetközi együttműködésekről szóló hírek a honlapon áttekinthető formában, naprakészen legyenek elérhetőek.

A szolgáltatások terén a 62 százalékos elégedettség elsősorban az oktatótermek, a könyvtári szolgáltatásoknak és azok technikai felszereltségének köszönhető. Ezen a területen a sportolási feltételeket és a kollégiumi szolgáltatásokat szükséges felülvizsgálni.

A tudományos és szórakoztató programok terén a legelégedetlenebbek a válaszadók. Ugyan a tudományos programok színvonalával általánosságban elégedettek, azonban azok gyakoriságával nem. A szórakoztató programok esetében lehet a legnagyobb a szubjektívitas, ugyanis a hallgatók érdeklődési köre igen eltérő lehet.

3.2. A képzés befejezését követő kapcsolattartás, információigény (alumni rendszer)

A KÉPZÉS BEFEJEZÉSÉT KÖVETŐEN A KAPCSOLATTARTÁS LEHETSÉGES MÓDJAI	Nagyon fontos (%)	Fontos (%)	Kevésbé fontos (%)	Nem releváns (%)
ALUMNI rendszerhez való csatlakozás	25,8	28,1	22,1	24,0
e-mail	42,7	33,7	14,6	9,0
facebook	43,0	32,1	14,8	10,1
twitter	8,4	11,6	20,9	59,1
instagram	14,2	17,3	21,1	47,4

14. táblázat: A kapcsolattartás lehetséges módjai – ALUMNI rendszer

Forrás: Saját adatbázis SPSS-es feldolgozása (kitöltött kérdőív alapján)

A képzés befejezését követően, a megkérdezettek, a kapcsolattartás legpreferáltabb formájaként az *e-mail-en* – több mint 75 százalékuk (76,4%) – és a *facebook-on* (75,1%) való információcserét jelölték meg.

RENDEZVÉNYEKRŐL ÉS MUNKALEHETŐSÉGEKRŐL TÁJÉKOZTATÁS	Nagyon fontos (%)	Fontos (%)	Kevésbé fontos (%)	Nem releváns (%)
INTÉZMÉNYI RENDEZVÉNYEKRŐL INFORMÁCIÓ				
nyári egyetemekről	25,4	28,9	20,8	24,9
csoporttalálkozókról (évfolyam-találkozókról)	39,3	29,8	16,1	14,8
tudományos konferenciákról	37,4	31,3	15,2	16,1
egyetemi szórakozási lehetőségekről (koncertek stb.)	26,5	30,7	20,4	22,4
továbbtanulási lehetőségekről értesítés (részképzések)	40,7	29,8	14,8	14,7
nemzetközi hallgatókat érintő ösztöndíjlehetőségekről	40,4	26,6	15,3	17,7
MUNKALEHETŐSÉGEKRŐL TÁJÉKOZTATÁS				
Fogadó országban levő munkalehetőségekről	42,7	26,4	13,2	17,7
Európában levő munkalehetőségekről	53,4	25,0	9,2	12,4
Európán kívüli munkalehetőségekről	45,8	25,1	13,4	15,7

15. táblázat: A képzés befejezését követő információigény – intézményi rendezvényekről, munkalehetőségekről

Forrás: Saját adatbázis SPSS-es feldolgozása (kitöltött kérdőív alapján)

A képzés befejezését követően igény mutatkozik mind az egyetemi rendezvényekről, mind a munkalehetőségekről való tájékoztatásra. A válaszadók közel *80 százaléka* (78,4% nagyon fontosnak és fontosnak jelölte meg) az *Európában levő munkalehetőségekről* való tájékoztatást, de hasonlóan fontosnak tartották az *Európán kívüli* (70,9%) és a *fogadó országban belüli* (69,1%) *munkalehetőségeket* is.

Összefoglalóan megállapítható, hogy a hallgatók a végzést követően is igénylik (majd) a kapcsolattartást, mind a munkalehetőségekről, mind pedig az egyetemi rendezvényekről. A mai digitalizált világban – a honlapon levő információtartalom mellett – a facebook-on és az e-mail-en való tájékoztatás a vezető szerep.

4. Következtetések

A közép-kelet európai országoknak, köztük a magyar felsőoktatás szereplőinek is tisztában kell lenniük azzal, hogy az angol nyelvű országokkal szemben ma még hátrányban vannak. Ugyanakkor a kutatási eredmények alapján biztosan állíthatjuk, hogy Európa, és azon belül is egy kis Közép-Kelet Európai ország, Magyarország mind gazdasági, mind társadalmi szinten kiemelten kezeli a nemzetközi folyamatokba való aktív bekapcsolódást, és ennek feltételeit biztosítja. Azonban nem elég jónak lenni, láthatóvá is kell tenni felsőoktatási intézményeinket, amely a világhálónak köszönhetően, elsősorban az intézményi honlapok információtartalmának fejlesztésében kell megnyilvánulniuk. A honlapon levő információk naprakészségének, relevanciájának, áttekinthetőségének meghatározó szerepe van. Valamennyi felsőoktatási intézmény érdeke, hogy e szolgáltatások területén is kielégítse a legmagasabb igényeket.

1. SZ. MELLÉKLET:

ANOVA – INTÉZMÉNYI HONLAP

INTÉZMÉNYI HONLAP	ANOVA					
	Cluster		Error		F	Sig.
	Mean Square	df	Mean Square	df		
INTÉZMÉNYI INFORMÁCIÓK						
nemzetközi referens elérhetősége	127,425	3	1,144	1343	111,347	,000
kollégiumi lehetőség	323,954	3	1,269	1328	255,306	,000
egyéb szállás lehetőség	193,218	3	1,315	1309	146,895	,000
megélhetési költségek	114,442	3	1,215	1324	94,214	,000
TANULMÁNYOKKAL KAPCSOLATOS INFORMÁCIÓK						
szaktájékoztató	132,001	3	,699	1331	188,974	,000
tantárgyak/kurzusok részletes leírása, kreditértéke	145,333	3	,924	1332	157,231	,000
felvételi információ	99,224	3	,756	1336	131,306	,000
ösztöndíj lehetőségek	288,431	3	1,255	1334	229,847	,000
képzés költsége	71,410	3	1,238	1318	57,690	,000
költségtérítési kedvezmények	229,433	3	1,143	1305	200,775	,000
TUDOMÁNYOS HÁTTÉR – NEMZETKÖZI EGYÜTTMŰKÖDÉSEK						
nemzetközi partnerintézményekkel való kapcsolat	305,607	3	,882	1325	346,413	,000
nemzetközi kutatások (együttműködések)	302,881	3	,864	1321	350,716	,000
kutatási eredmények ismertetése (publikációk)	276,459	3	,905	1312	305,478	,000
konferenciákról tájékoztatás	241,763	3	,976	1318	247,758	,000
HONLAPON LEVŐ INFORMÁCIÓK (NAPRAKÉSZÉS, ÁTTEKINTHETŐSÉG)						
a honlapon levő információk naprakésztsége, relevanciája	208,019	3	,903	1310	230,258	,000
a honlap áttekinthetősége	181,524	3	,954	1310	190,270	,000

ANOVA – INTÉZMÉNY TECHNIKAI FELSZERELTSÉGE, SZOLGÁLTATÁSOK MINŐSÉGE

INTÉZMÉNY TECHNIKAI FELSZERELTSÉGE, SZOLGÁLTATÁSOK MINŐSÉGE	ANOVA					
	Cluster		Error		F	Sig.
	Mean Square	df	Mean Square	df		
FELSŐFOKÚ INTÉZMÉNYRE VONATKOZÓ INFORMÁCIÓK						
hallgatói számítógépek gyorsasága (minősége)	220,259	3	1,022	1333	215,617	,000
internetelési lehetőség	178,781	3	1,162	1349	153,847	,000
nyomtatási lehetőség	393,760	3	,859	1337	458,274	,000
nyomtatás ára	301,422	3	1,074	1340	280,562	,000
fénymásolási lehetőség	395,290	3	,864	1337	457,284	,000
OKTATÓTERMEKRE VONATKOZÓ INFORMÁCIÓK						
felszereltsége (székek, padok kényelme)	179,666	3	,874	1346	205,575	,000
technikai eszközök (projektor, tábla stb.)	137,009	3	,848	1343	161,511	,000
laboratóriumok, szaktermek, stúdiók	143,781	3	1,036	1351	138,763	,000
tisztasága	104,758	3	,817	1341	128,267	,000
KÖNYVTÁRRÁ VONATKOZÓ INFORMÁCIÓK						
nyitva tartása	160,416	3	1,208	1349	132,783	,000
könyvtári személyzet segítőkészsége	188,180	3	1,011	1340	186,111	,000
könyvtári könyvek elérhetősége, kölcsonözhetősége	148,938	3	1,066	1338	139,738	,000
könyvtárban elhelyezett hallgatói számítógépek gyorsasága	256,791	3	1,032	1411	248,818	,000
internetelési lehetőség	230,422	3	1,080	1413	213,317	,000
nyomtatási lehetőség	437,761	3	,912	1409	480,161	,000
fénymásolási lehetőség	443,845	3	,879	1410	504,758	,000
FELSŐFOKÚ INTÉZMÉNY EGYÉB SZOLGÁLTATÁSAI						
ÉTTEREM nyitva tartása	126,235	3	1,108	1344	113,891	,000
éttermi alkalmazottak segítőkészsége	135,900	3	1,056	1333	128,691	,000
étterem választéka (menü, minősége stb.)	198,116	3	1,106	1338	179,199	,000
étterem árszínvonala	73,894	3	1,172	1339	63,038	,000
étterem tisztasága	91,548	3	,899	1333	101,806	,000

ANOVA – INTÉZMÉNYI SPORTOLÁSI LEHETŐSÉGEK

INTÉZMÉNYI SPORTOLÁSI LEHETŐSÉGEK	ANOVA					
	Cluster		Error		F	Sig.
	Mean Square	df	Mean Square	df		
SPORTOLÁSI FELTÉTELEIRE VONATKOZÓ INFORMÁCIÓK						
sportolási lehetőségek választéka	247,998	3	1,385	1410	179,101	,000
tornaterem (konditerem) felszereltsége	312,899	3	1,193	1406	262,325	,000
tornaterem (konditerem) nyitva tartása	339,725	3	1,211	1405	280,599	,000
személyzet segítőkészsége	316,942	3	1,285	1396	246,574	,000

ANOVA – INTÉZMÉNYI PROGRAMOK, RENDEZVÉNYEK

INTÉZMÉNYI PROGRAMOK, RENDEZVÉNYEK	ANOVA					
	Cluster		Error		F	Sig.
	Mean Square	df	Mean Square	df		
TUDOMÁNYOS PROGRAMOK, RENDEZVÉNYEK						
tudományos programok gyakorisága	222,005	3	,819	1397	271,040	,000
tudományos programok színvonala	240,325	3	,854	1397	281,361	,000
nyelvtanfolyamok (nyelvi kurzusok)	228,537	3	,978	1323	233,613	,000
nyelvtanfolyamok ára	188,158	3	1,246	1311	150,981	,000
SZÓRAKOZTATÓ PROGRAMOK						
szórakoztató programok gyakorisága	239,066	3	,884	1313	270,376	,000
szórakoztató programok színvonala	225,613	3	,949	1306	237,848	,000
fizetős rendezvények ár-érték aránya	187,098	3	1,059	1311	176,684	,000

ANOVA – INTÉZMÉNYI KOLLÉGIUM

INTÉZMÉNYI KOLLÉGIUM	ANOVA					
	Cluster		Error		F	Sig.
	Mean Square	df	Mean Square	df		
ár-érték arány (kollégiumi díj és a szolgáltatások színvonala)	172,627	3	1,156	780	149,355	,000
felszereltsége	172,035	3	1,048	746	164,165	,000
nyugodt tanulási légkör biztosítása	159,458	3	1,098	723	145,222	,000
nyugodt pihenés biztosítása	146,852	3	1,106	724	132,745	,000
tisztasága (közösségi helyiségek)	153,331	3	1,110	718	138,092	,000
portai szolgálat segítőkészsége	162,305	3	1,103	717	147,180	,000

The F tests should be used only for descriptive purposes because the clusters have been chosen to maximize the differences among cases in different clusters. The observed significance levels are not corrected for this and thus cannot be interpreted as tests of the hypothesis that the cluster means are equal.

2. SZ. MELLÉKLET:

KLASZTEREK – INTÉZMÉNYI HONLAP

INTÉZMÉNYI HONLAP	klaszter 1	klaszter 2	klaszter 3	klaszter 4
INTÉZMÉNYI INFORMÁCIÓK:				
nemzetközi referens elérhetősége	2	3	2	2
kollégiumi lehetőség	2	4	3	3
egyéb szállás lehetőség	2	4	3	3
megélhetési költségek	2	4	3	3
TANULMÁNYOKKAL KAPCSOLATOS INFORMÁCIÓK:				
szaktájékoztató	1	3	2	2
tantárgyak/kurzusok részletes leírása, kreditértéke	1	3	2	2
felvételi információ	1	3	2	2
ösztöndíj lehetőségek	2	4	3	3
képzés költsége	2	3	2	2
költségtérítési kedvezmények	2	4	3	3
TUDOMÁNYOS HÁTTÁR – NEMZETKÖZI EGYÜTTMŰKÖDÉSEK:				
nemzetközi partnerintézményekkel való kapcsolat	2	4	3	2
nemzetközi kutatások (együttműködések)	2	4	3	2
kutatási eredmények ismertetése (publikációk)	2	4	3	3
konferenciákról tájékoztatás	2	4	3	3
HONLAPON LEVŐ INFORMÁCIÓK (NAPRAKÉSZÉS, ÁTTEKINTHETŐSÉG)				
a honlapon levő információk naprakésztsége, relevanciája	2	4	3	2
a honlap áttekinthetősége	2	4	3	2

KLASZTEREK – INTÉZMÉNY TECHNIKAI FELSZERELTSÉGE, SZOLGÁLTATÁSOK

INTÉZMÉNY TECHNIKAI FELSZERELTSÉGE, SZOLGÁLTATÁSOK MINŐSÉGE	klaszter 1	klaszter 2	klaszter 3	klaszter 4
FELSŐFOKÚ INTÉZMÉNYRE VONATKOZÓ INFORMÁCIÓK:				
hallgatói számítógépek gyorsasága (minősége)	2	4	3	3
internetelési lehetőség	2	3	2	3
nyomtatási lehetőség	2	4	2	4
nyomtatás ára	2	4	2	4
fénymásolási lehetőség	2	4	2	4
fénymásolás ára	2	4	2	4
OKTATÓTERMEKRE VONATKOZÓ INFORMÁCIÓK:				
felszereltsége (székek, padok kényelme)	2	3	3	3
technikai eszközök (projektor, tábla stb.)	1	3	2	2
laboratóriumok, szaktermek, stúdiók	2	3	2	2
tisztasága	1	3	2	2
KÖNYVTÁRRÁ VONATKOZÓ INFORMÁCIÓK:				
nyitva tartása	2	3	2	2
könyvtári személyzet segítőkészsége	1	3	2	2
könyvtári könyvek elérhetősége, kölcsönözhetősége	2	3	2	3
könyvtárban elhelyezett hallgatói számítógépek gyorsasága	2	4	2	3
internetelési lehetőség	1	3	2	3
nyomtatási lehetőség	2	4	2	4
fénymásolási lehetőség	2	4	2	4
FELSŐFOKÚ INTÉZMÉNY EGYÉB SZOLGÁLTATÁSAI:				
ÉTTEREM nyitva tartása	2	3	3	3
éttermi alkalmazottak segítőkészsége	2	3	2	2
étterem választéka (menü, minősége stb.)	2	4	3	3
étterem árszínvonal	2	3	3	3
étterem tisztasága	1	3	2	2

KLASZTEREK – INTÉZMÉNYI SPORTOLÁSI LEHETŐSÉGEK

INTÉZMÉNYI SPORTOLÁSI LEHETŐSÉGEK	klaszter 1	klaszter 2	klaszter 3	klaszter 4
sportolási lehetőségek választéka	2	4	3	3
tornaterem (konditerem) felszereltsége	2	4	3	4
tornaterem (konditerem) nyitva tartása	2	4	3	4
személyzet segítőkészsége	2	4	3	4

KLASZTEREK – INTÉZMÉNYI PROGRAMOK, REDEZVÉNYEK

INTÉZMÉNYI PROGRAMOK, RENDEZVÉNYEK	klaszter 1	klaszter 2	klaszter 3	klaszter 4
TUDOMÁNYOS PROGRAMOK, RENDEZVÉNYEK				
tudományos programok gyakorisága	2	4	3	3
tudományos programok színvonala	2	4	3	2
nyelvtanfolyamok (nyelvi kurzusok)	2	4	3	3
nyelvtanfolyamok ára	2	4	3	3
SZÓRAKOZTATÓ PROGRAMOK				
szórakoztató programok gyakorisága	2	4	3	3
szórakoztató programok színvonala	2	4	3	3
fizetős rendezvények ár-érték aránya	2	4	3	3

KLASZTEREK – INTÉZMÉNYI PROGRAMOK, REDEZVÉNYEK

INTÉZMÉNYI KOLLÉGIUM	klaszter 1	klaszter 2	klaszter 3	klaszter 4
ár-érték arány (kollégiumi díj és a szolgáltatások színvonala)	2	4	3	3
felszereltsége	2	4	3	3
nyugodt tanulási légkör biztosítása	2	4	3	3
nyugodt pihenés biztosítása	2	4	3	3
tisztasága (közösségi helyiségek)	2	4	3	3
portai szolgálat segítőkészsége	2	4	3	3

A kutatás a Pallas Athéné Geopolitikai (PAGEO) Alapítvány támogatásával valósult meg. A szerzők köszönetüket fejezik ki az Oktatási Hivatal által rendelkezésre bocsátott statisztikai adatbázisért

Hivatkozások

- [1] I. V. Kovács – I. Tarrósy – K. Kovács (2015) *A felsőoktatás nemzetköziesítése*. Tempus Közalapítvány, Budapest. pp. 1 -105.
- [2] L. Kiss (2014) *A magyarországi Bologna-folyamat és a felsőoktatási intézmények képzési struktúrája*. Felsőoktatási Műhely, 2. pp. 83-98.
- [3] P.Kiss (szerk.) (2007) *Bologna után szabadon. Új pályán az európai felsőoktatás*. Felsőoktatási Műhely, 1. pp. 15-36.
- [4] *Felsőoktatási Információs Rendszer (FIR) füzetek 12.: OSAP statisztika a 2015/2016-os tanévben* Oktatási Hivatal, Emberi Erőforrások Minisztériuma, EDUCATIO Társadalmi Szolgáltató Nonprofit Kft. pp. 1-134.
- 2011. évi CCIV. törvény a nemzeti felsőoktatásról
  - http://www.bologna-bergen2005.no/Docs/00Main_doc/990719BOLOGNA_DECLARATION.PDF
  - <https://www.ehea.info/pid34363/ministerial-declarations-and-communications.html>
  - https://media.ehea.info/file/2009_Leuven_Louvain-la-Neuve/06/1/Leuven_Louvain-la-Neuve_Communique_April_2009_595061.pdf
  - <http://www.ond.vlaanderen.be/hogeronderwijs/bologna/links/National-reports>
  - http://www.mab.hu/web/doc/kulfold/Leuven_magyar.pdf
  - http://ec.europa.eu/public_opinion/flash/fl198_en.pdf
  - https://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_eves/i_zoi007a.html
  - https://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_eves/i_zoi008.html